

Berlász Jenő: Erdélyi jobbágyság-magyar gazdaság.
(Válogatott tanulmányok)

Magyarországon sajnos nem ritka jelenség az, hogy a kanonizált tudományba, művészetbe, illetve az ezeket képviselő körökbe nem kerülnek be tehetséges értelmiségiek, így mellőzve, a "pálya széléről" folytatják mind a kortársak, mind az utókor számára nélkülözhetetlen munkájukat. Példájuk elszomorító, ámde lelkesítő is, hiszen azt mutatja, hogy sokak a szakma, jelen esetben a történettudomány iránti szeretetből végeznek áldozatos, és anyagilag vagy "pozicionálisan" soha nem jutalmazott munkát.

A most 99 éves Berlász Jenő professzor úr is hasonló sorsa jutott. Mint írta, 1947-ben érte el pályája csúcspontját, amikor kinevezték a Műegyetem Közgazdasági Karának tanszékvezető tanárává, ahol már előtte is tanított, s 4 éve a Századok c. folyóirat szerkesztője volt. (Berlász Jenő: Erdélyi jobbágyság-magyar gazdaság. (Válogatott tanulmányok). Szerk.: Buza János-Meyer Dietmar. Bp., Argumentum, 2010. 8.) Az 1948-as kommunista fordulat után, majd az 1956-os szerepvállalását követően - az akkor még 46 éves történész - véglegesen a történetírói körök peremére szorult, és 1957-től már "csak" az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa lehetett. A történet a személyes tragédián túl, szakmait is jelez: "Ami szolgálatomon kívüli személyes kutatómunkámat illeti, végképp elhatároztam, hogy ezentúl kizárólag könyvtártörténettel foglalkozom." (Uo. 9.), ezáltal a magyar gazdaságtörténet és történettudomány lett egy nagy tudású professzorral szegényebb. Ismét.

Egy könyv "jósága vagy rosszága" persze minőségi követelmény, és nem függ a szerző személyes habitusától. De ez a könyv annyiban különleges, hogy rehabilitálni próbálta az évtizedeken át mellőzött Berlász Jenőt és munkásságát; a szerkesztők úgy állították össze és tervezték meg a kötetet, hogy az leginkább jellemezze őt és életművét.

Volt szerencsém részt venni 2010-ben a kötet második bemutatóján a Magyar Numizmatikai Társulat könyvtárában. A 99 éves professzor úr szemüveg nélkül, meghatottan, de nyelvbótlás nélkül olvasta fel köszönőbeszédét, és még ő, az ünnepelt kérte a résztvevők elnézését, ha esetleg hibát vétett. A kötet felelős kiadója kiemelte beszédében, hogy a professzor úr maga írta a kötet rövid előszavát, amelyben életét és munkásságát tömören foglalta össze úgy, hogy szerkesztői korrekcióra nem volt szükség. Ezzel ő is kihangsúlyozta azt a kiemelkedő szellemi minőséget, amelyet Berlász Jenő képviselt és ma, 99 évesen is képvisel.

A kötet maga, mintegy 330 oldal terjedelmű, igen impozáns munka, amelynek borítóterve is tanulságos: a címlapon "Székely legény fokossal" 17. századi ábrázolása látható, míg a hátlapon Berlász Jenő ma is átható tekintetű portréja üzen az olvasónak. A cím szintén illeszkedik a hagyományba, ugyanis a "Gazdaság- és társadalomtörténeti kötetek" részei jellegzetesen két szavas, kötőjeles címet viselnek, miként a sorozat első darabja is, a "Gazdaságtörténet-könyvtártörténet. Emlékkönyv Berlász Jenő 90. születésnapjára." (Szerk. Buza János, Bp., Argumentum, 2001.)

Az impozáns külső igényes belsőt takar, tartalma bizonyítottan "időtálló". Az összeválogatott kilenc írásból 4-5 vonatkozik a 18. századra, témájuk a Mária Terézia-kori erdélyi kivándorlások, az erdélyi úrbérrendezés, az 1784-es erdélyi parasztfelkelés, a magyar jobbágycsőkérdés az 1790-es években, illetve a pest-budai céhes ipar helyzete 1790-1840 között. A többi tanulmány témája kicsit vegyes: a románság az erdélyi agrártársadalomban, a Thurzó-birtokok a XVII. század első harmadában, a Ganz-gyár első ötven éve (részlet), valamint a magyar gazdaság- és társadalomtörténet-írás története. Mivel jómagam elsősorban a 17. század kutatásával foglalkozom, kissé fájón vettem tudomásul, hogy "A Thurzó-birtokok a XVII. század első harmadában, különös tekintettel a jobbágycső gazdasági helyzetére." (Bp., 1936.) c. Berlász Jenő-alapmunkának csak egy 20 oldalas részlete kapott helyet.

A válogatott írások mellett a kötet "szériafelszereltsége" is méltó a tárgyhoz, jól tükrözi a szerkesztők igényességét és Berlász Jenő személyiségét: a válogatott cikkek előtt áll a szerző előszava, a cikkek után pedig a kiegészítő adatok, adattárak, német nyelvű összefoglalók, illetve Berlász Jenő írásainak idézettsége, amely külön tanulságos, hiszen a perifériára szorított professzor (aki 1957 után nem írt gazdaságtörténeti munkát!) írásainak idézettsége hat oldalon át szerepel! A kötet utószava, "Levéltárból a katedrára, katedráról a könyvtárba" szép számmal idéz a jogos méltatásokból, illetve a méltatlan bírálatokat sem hallgatja el (316-326). Az idegen - többnyire német - nyelvű összefoglalók a magyarul nem tudó olvasók tájékozódását szolgálják.

Ez a kötet ugyanakkor mégsem pusztán historiográfiai érdekesség, hanem igényes kézikönyv, amely bár elsősorban a történészek és történelem szakos egyetemi hallgatók számára hasznos, sőt a társadalom- és uradalomtörténetben megkerülhetetlen tanulmánygyűjtemény, mégis joggal tarthat számot a művelt "nagyközőnség" érdeklődésére is.

Illik Péter